

Kovács Attila

**Szlovén politikai programok 1848-tól a dualizmus
létrejöttéig¹**

¹ A tanulmány az OTKA TS040695 számú kutatási program támogatásával készült.

1.) Bevezető

A tanulmányban a szlovén politikai programokat tekintjük át az 1848-ban megjelent első ilyen jellegű tervezettől egészen az osztrák-magyar kiegyezésig. A közel húsz évig tartó időszak alatt keletkezett szlovén politikai programokat, tervezeteket két nagyobb egységre lehet bontani: az egyik az 1848-ban született programokat és terveket öleli fel, míg a másik az abszolutizmus bukása és a dualista államrendszer megalakulása közötti időszakban keletkezetteket takarja.

2.) Az 1848-as forradalom és az „Egyesült Szlovénia” tervezet

A népek tavaszán a Habsburg Birodalom más nemzeteihez hasonlóan a szlovének is megfogalmazták nemzeti követeléseiket. A szlovén nemzeti elképzelésekről – igaz, ekkor még nagyon általánosan - elsőként Matija Majar Ziljski, a karinthiai Klagenfurtban² működő szlovén pap írt. A március 17-én megírt, de csak március 29-én a Novice lapban³ megjelent *Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem dobrega srca* (Dicsőség a magasságos Istennek és béke a földön a jóakarátú embereknek) című írásában Majar többek között megemlíti: „*A szerencse most kell hogy elkezdődjön a népünk számára, most kell mint szabad népnek a többi szabad nép közé lépnünk.*” Majd szólt a szlovének követeléséről, melyek között a legfontosabb helyen a szlovén nyelv iskolákba és hivatalokba való bevezetése szerepelt. A szlovén nyelvre vonatkozó volt Majar azon követelése is, hogy: „*Mindenki a saját országában úgy éljen, ahogy akar: a német németül, az olasz olaszul a magyar magyarul. Mi szlávok pedig azt követeljük mindenkitől, hogy engedjenek bennünket otthon saját akaratunk szerint élni: Szlovénokat szlovénul.*”⁴ Eme egyszerű szavakban a tárgyalt kor szakavatott szlovén kutatója, Vasilij Melik az osztrák császárság átformálását és a szlovén nemzet által lakott területek egy közigazgatási egységbe való egyesítését véli felfedezni,⁵ amit a későbbi, Majar és mások által készített tervezetek igazoltak is.

Március utolsó, vagy április első napjaiban Majar egy, a császárhoz címzett petíciót állított össze, amelyben nyolc pontban foglalta össze a szlovének követeléseit. Az első, a negyedik, az ötödik, a hatodik és a hetedik pont a szlovén nyelv hivatalokba és az iskolákba, gimnáziumokba való bevezetését követelte, kiegészítve azzal, hogy a hivatalokba „szlovén nemzetet és a nyelvet szerető” személyeket helyezzenek. A második pont a szlovén nemzet egyesítését követelte egy tartományban, amelynek saját országgyűlése lenne. A harmadik pontban a horvátokkal való szoros

² Klagenfurt szlovénul Celovec.

³ Kmetijske in rokodelske novice, röviden Novice. Az első szlovén újság, amelynek első száma 1843-ban jelent meg Ljubljánában. A lap - amely hetilapként indult, később hetente kétszer került az olvasók elé – utolsó száma 1902-ben jelent meg.

⁴ Janko Prunk, Slovenski narodni vzpon. Ljubljana 1992, 52. o.

⁵ Vasilij Melik, Leto 1848 v slovenski zgodovini. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 38. o.

kapcsolat követelése szerepelt, míg az utolsó, nyolcadik pontban Majar kifejtette, hogy nem akarnak a német szövetséghez tartozni.⁶

Szintén április elején fogalmazta meg politikai követelését két Bécsben élő szlovén jurátus, Anton Globočnik és Martin Semrajc.⁷ A bécsi szlovének nevében megfogalmazott javaslataikat *Mili bratje Slovenci* (Drága szlovén testvéreim) címmel a Novice április 12-i számában közölték. A követelések között elsőként szerepelt a szlovén nyelv hivatalokba és iskolákba való bevezetése. A cikkben felhívással fordultak a krajnai, stájerországi, karintiai és tengeremelléki szlovénekhez⁸ és arra kérték őket, hogy menesszenek küldöttséget a császárhoz és kérjék tőle a szlovének egyesítését egy vezetés alatt. Annak reményét is kifejezték, hogy nem kerülnek a német szövetségbe.⁹

A fent leírtakból kiderül, hogy nagyjából egy időben formálták meg Klagenfurtban és Bécsben a Habsburg Birodalomban élő szlovének egy közigazgatási egységben való egyesítésének igényét, az Egyesült Szlovéniát.¹⁰

A Klagenfurtban tevékenykedő Majar áprilisban újabb programot állított össze, amelyet ezúttal a szlovén nemzethez címezte. A *Kaj Slovenci terjamo* (Mit követelünk mi, szlovének) című röplap a Novice lap mellékleteként jelent meg 1848 május 10-én.¹¹ A röplapban leírtak valamivel eltértek a petíciótól, mivel ez elsősorban - ahogy arról már szó volt - a szlovén nemzethez íródott, míg a petíció a császárhoz. A röplapban Majar először az alkotmány fogalmát ismertette, majd szólt az országgyűlésbe és a tartományi gyűlésekbe való képviselő választásokról, a járási hivatalokról, a törvények és határozatok demokratikus megalkotásáról. A továbbiakban hosszasan taglalta a horvátok követeléseit, majd külön hat pontban¹² összefoglalta a szlovének „egyedi” követeléseit, melyek a következők voltak:

Az összes szlovén, mint testvérek, egy nemzetbe egyesüljünk és mindnyájan egy Szlovén Gyűlés alá tartozzunk.

A szlovén nyelv ugyanazon jogokkal kell hogy rendelkezzen a szlovén területeken, mint a német a német, az olasz az olasz területeken....

⁶ Vasilij Melik, Leto 1848 v slovenski zgodovini. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 38. o.

⁷ A Bécsben élő szlovének már korábban, március 29-én is hallatták hangjukat. Ekkor ugyanis 44 fő aláírásával ellátott emlékeztetőt küldtek a krajnai rendeknek, amelyben a szlovén nemzetiség és a szlovén nyelv védelmét követelték Krajnában, Tengeremelléken valamint Stájerország és Karinthia szlovének lakta területein. Bővebben lásd Jera Vodušek Starič, Program Zedinjene Slovenije. In: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana 1985, XXV/1 sz., 5-6. o.

⁸ Tengeremelléki szlovének alatt a görzi grófságban, az Isztriában és a tartományi joggal bíró Triesztben élő szlovénokat értették, míg az általuk lakott területet Tengeremelléknek nevezték és nevezték.

⁹ Janko Prunk, Slovenski narodni programi. Ljubljana 1986, 149-152. o.

¹⁰ Az Egyesült Szlovénia (szlovénul Zedinjena Slovenija) kifejezés az egyesülni (szlovénul zediniti) igéből alakult ki, amelyet úgy a Matija Majar, mint a bécsi szlovének által írt petíciók tartalmazták. A szlovén politikai terminológiában a tábor-mozgalom alatt (1868-1871) honosodott meg teljes mértékben a Zedinjena Slovenija kifejezés.

¹¹ A nyomda-könyvbe április 5-e van bejegyezve, ennek ellenére a röplap csak májusban jelent meg.

¹² A hat pontban megfogalmazott „igények” mellé hosszabb magyarázatok is tartoztak, a tanulmányban azonban eredeti formájában csak a hat pontban leírtakat közöljük.

*Szabad akaratunkból, amikor és ahogy akarjuk, vezethessük be a szlovén nyelvet a hivatalokba, valamint az iskolák alsó és felső tagozatába Szlovénia szerte,*¹³

Ezentúl a szlovén helységekbe kihelyezett hivatalnokoknak teljes mértékben kell birtokolniuk a szlovén nyelvet.

Szlovénia összes gimnáziumában hozzanak létre szlovén tagozatokat

*Nem akarunk a német szövetségénél lenni.*¹⁴

Majar a pontokban összefoglalt követelések alátámasztására rövidebb-hosszabb magyarázatot is fűzött. Az első pont „mellékleteként” - mely az Egyesült Szlovéniát követelte - feltüntette a Habsburg Birodalmon belül élő szlovének számadatait. Majar adatai alapján Karintiában 116.000, Stájerországban 378.000, Krajnában 438.000, Görz és Trieszt tartományokban 217.000, az úgy. Velencei Szlovéniában¹⁵ 22.000, Magyarországon 60.000 és Isztriában 230.000 szlovén élt.¹⁶ Az így „hét részre szakadt” szlovénokat szerette volna Majar egyesíteni egy területi egységbe, melynek saját Gyűlése lenne, de „továbbra is megmaradva a császár hű nemzeteként”. Azáltal, hogy felsorolta a különböző tartományokban és vármegyékben élő szlovéneket, Majar az Egyesült Szlovénia területi kiterjedését is meghatározta. Az 1848-as szlovén politikai programtervezetekben Majar röplapja említette meg először a magyarországi és a velencei szlovéneket, a későbbi szlovén tervezetek közül is csak néhány említi meg a Magyar Királyságban és a Lombard-Velencei Királyságban élő szlovénokat.¹⁷ Az első pont alátámasztására feltüntetett sorok mellett még a hatodik pont - mely a német szövetséget utasítja el - magyarázataként szolgáló szöveget érdemes röviden elemezni. Majar itt feltünteti, hogy ők - mármint a szlovének - a császár hű alattvalói akarnak maradni, viszont a többi német területtel (Majar a Germania szót használja) nem akarnak semmiféle köteleket. Indoklásként felhossa, ha a szlovének a német szövetségben belül maradnak, akkor ez a szlovének és a szlovének lakta vidékek elnémetesedéséhez vezetne.¹⁸

Az Egyesült Szlovénia politikai tervezet propagálására több társaság is létrejött, köztük a grazi és a bécsi *Slovenija* nevű politikai egyletek voltak a meghatározók. Úgy a grazi, mint a bécsi társaság

¹³ Az eredeti szövegben a Slovenii kifejezés szerepel. Maga a Szlovénia - és vele együtt a szlovén - kifejezés a 19. század első felében újonnan keletkezett, mivel a különböző tartományokban, valamint két magyarországi vármegyében élő szlovének által lakott területre nem volt egységes elnevezés. Érvényre 1844. szeptemberében jutott a Szlovénia kifejezés, amikor a Novice című lapban Ljubljánáról úgy írtak, mint Szlovénia központjáról, Jovan Koseski pedig „*Slovenija cesarju Ferdinandu*” (Szlovénia Ferdinánd Császárnak) címmel verset szentelt az uralkodónak.

¹⁴ Janko Prunk, Slovenski narodni programi. Ljubljana 1986, 152-159. o.

¹⁵ A Lombard-Velencei Királyság keretén belül élő szlovénokat nevezték velencei szlovénoknak, ill. az általuk lakott területeket Velencei Szlovéniának

¹⁶ Arról még nincs egyelőre adatunk, hogy honnét merítette Majar a statisztikai adatait.

¹⁷ Az 1848-ban keletkezett különböző Egyesült Szlovénia tervezetek túlnyomó többsége nem tünteti fel a magyarországi és a velencei szlovénokat, csak a krajnai, stájerországi, karinthiai és tenger melléki szlovénokkal számolnak. Maga Majar is a császárhoz írott petíciójában csak az Osztrák Császársághoz tartozó tartományokban élő szlovének egyesüléséről beszél. A magyarországi és a velencei szlovénokat először a „Mit kívánunk mi, szlovének” című röplapban említi.

¹⁸ Janko Prunk, Slovenski narodni programi. Ljubljana 1986, 158. o.

még áprilisban felhívás, ill. röplap formájában ismertette politikai programját. Mindkét tervezet a Majar-féle elképzelésekhez hasonlókat követelt, de közülük is a grazi szlovének fogalmazták meg legradikálisabban a követelményeiket: „*Felszámolni a történelmi tartományok szétszabdaltságát és egy tartományba egyesíteni a szlovén területeket a nyelvi határok alapján, ezáltal mindnyájunk egy nemzetben való koncentrálását.*”¹⁹

Az 1848-as év második felében még született néhány tervezet, mely tartalmazta az Egyesült Szlovénia tervezetet és ezáltal a Monarchia átalakításának tervét is, de ezek a programok lényegében nem tértek el Matija Majar, valamint a bécsi és a grazi szlovének által követeltektől. Az összes Egyesült Szlovéniát követelő politikai programmal kapcsolatosan ki kell hangsúlyozni: „*...hogy e programokban a szlovén államot nem Ausztria ellenében és nem azon kívül akarták létrehozni, és hogy békés, törvényes úton szerették volna elérni.*”²⁰ Ennek ellenére az Egyesült Szlovénia politikai tervezet, a szlovének egy politikai-közigazgatási egységbe való egyesítése a monarchián belül az adott történelmi körülmények között nem volt megvalósítható. Ehhez még hozzájárult az is, hogy a császárság különböző tartományaiban és a Magyar Királyság két vármegyéjében élő szlovének egy politikai egységbe való összevonását támogatók tábora gyenge volt és kisszámú. Elsősorban a fiatal világi és papi értelmiségiek, a Grazban és Bécsben tanuló szlovén egyetemisták, valamint néhány, elsősorban liberális nézeteket valló városi polgár támogatta e tervezetet. Nehézséget okozott még a szlovén politika élet szervezetlensége, egy erős központ hiánya - a legtöbbet e téren a szlovén etnikai területen kívül lévő két városban, Grazban és Bécsben tevékenykedő szlovének tettek. A „belső” felkészületlenség ellenére azonban a külső körülmények 1848-ban sokkal kedvezőbbek voltak az Egyesült Szlovénia létrehozására és ezáltal a monarchia átszervezésére „*egyenjogú nemzetek szövetségébe*”, mint bármikor később a monarchia fennállása alatt. Az Egyesült Szlovénia mellett foglalt állást a horvát szábor²¹ és a prágai szláv kongresszus, az ősz folyamán a német baloldal is támogatta, valamint a bádeni republikánusok és demokraták, de szó esett róla az Osztrák Császárság Országos Gyűlésének alkotmányozó bizottságában is.²²

Annak ellenére, hogy az Egyesült Szlovénia program nem valósult meg 1848-ban, nagy hatással volt a későbbi szlovén politikai gondolkodásra. A 19. és a 20. század későbbi sorsfordulói kapcsán mindig is felmerült a szlovén politikai gondolkodásban az Egyesült Szlovénia terve, általában, mint egy nagyobb politikai egységen - Monarchia, Jugoszlávia - belüli autonóm terület, néha

¹⁹ Vasilij Melik, Leto 1848 v slovenski zgodovini. In: Vasilij Melik: Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 41. o.

²⁰ Sokcevitcs Dénes - Szilágyi Imre - Szilágyi Károly: Déli szomszédaink története. Bereményi Könyvkiadó. 198. p.

²¹ A horvátokkal való szorosabb kapcsolat először Matija Majar a császárhoz címzett petíciójában merült fel, szó esett róla a grazi szlovének felhívásában is, majd 1848 júniusától több programtervezetben és sajtócikkben is felmerült az ez iránti igény.

²² Vasilij Melik, Nastanek in zgodovinska usoda programa Zedinjene Slovenije. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 68. o.

viszont önálló állam terveként is.²³ Az Egyesült Szlovénia tervezet azonban eredményeket is felmutathatott. Legnagyobb sikere talán abban mutatkozott meg, hogy 1848 után a szlovén nemzet, a szlovén nyelv hivatalosan is elismerté váltak, maga a Szlovénia szó is meghonosodott. A korábban használatos „windisch”, és „kranerisch” szavak viszont eltűntek az osztrák császárság hivatalos használatából.²⁴ Az említett tervezet - mely a szlovének egyesítését irányozta elő egy, a monarchián belül autonómiát élvező politikai egységben - eltért az 1848-ban megfogalmazott és a monarchia átalakítását szorgalmazó politikai programok többségétől. Eme eltérés elsősorban abban mutatkozott meg, hogy az Egyesült Szlovénia terve a történelem folyamán kialakult tartományok felszámolását irányozta elő az etnikai határok mentén, míg a programok túlnyomó része a történelem folyamán kialakult tartományok - történelmi határokat - meghagyása mellett foglalt állást.²⁵ Vagyis a szlovének eltérően a Habsburg Monarchia nagy nemzeteitől – németek, magyarok, csehek, lengyelek, horvátok –, akik a történelmi elv alapján szándékoztak átalakítani a birodalmat, a nemzeti elvre fektették a hangsúlyt. A horvátokkal való szorosabb kapcsolat is felmerült e tervezetekben, mely tervek újabb erőre majd csak a 19. század végén kapnak, amikor azonban már az egyik meghatározó politikai elképzeléssé váltak (különböző trialista koncepciók). Az oktrojált alkotmány, majd később az abszolutizmus bevezetése egy évtizedre lesöpörte az asztalról az Egyesült Szlovénia programját. A 19. század hatvanas éveiben azonban újra „előbukkant” a szlovénokat egy politikai egységbe egyesíteni kívánó politikai tervezet, az Egyesült Szlovénia.

A már többször is említett Matija Majar Ziljski 1848. decemberében, miután az osztrák birodalmi gyűlés újra megkezdte működését a morvaországi Kremsierben, újabb programmal lépett elő. Ez alkalommal a *Dežele našega cesarstva* (A császárságunk tartományai) című cikkben, mely a Slovenija lapban jelent meg december 26-án a Monarchia szabad nemzetek szövetségi állammá történő átalakításáról fejtette ki a nézeteit. E szerint a központi kormány a külügyet, a katonaságot, a pénzügyet és a kereskedelmet rendezné, a központi országgyűlés csak az ezzel kapcsolatos törvényekkel foglalkozna. A Monarchia öt szövetségi egységből tevődne össze - német, magyar, román, olasz és szláv -, melyek az etnikai elv alapján határolódnának el egymástól (kritériumként a prédikáció nyelve szolgált volna a plébániákban). Majar a szlávokat egy nemzetként tüntette fel, mely nemzet nyolc törzsre osztódna: szlovénekre, dalmátokra, horvátokra, szlavónokra, szerbekre, csehekre, morvákra, szlovákokra, lengyelekre és ruszinokra. A felsorolt nyolc szláv törzsnek saját

²³ Itt csak röviden megjegyeznénk, hogy Szlovénia és Magyarország 2004. május 1-i csatlakozásával az Európai Unióhoz az Egyesült Szlovénia program végül is megvalósult, ha nem is olyan formában, mint ahogy azt 1848-ban eltervezték. Azáltal ugyanis, hogy az anyaországban és Magyarországon (Vas megyében) élő szlovének csatlakoztak az EU tagsággal már korábban rendelkező olaszországi és ausztriai szlovénekhez, létrejött az egységes szlovén kultúrtér egy államegységben belül.

²⁴ Vasilij Melik, *Leto 1848 v slovenski zgodovini*. In: Vasilij Melik, *Slovenski 1848-1918*. Maribor 2002, 48. o.

²⁵ Mivel az Egyesült Szlovénia határait a szlovén etnikai határok mentén szerették volna meghúzni, Peter Kozler, a program lelkes támogatója még az 1848-as év folyamán nekifogott a szlovén etnikai határok feltérképezéséhez. A munkája, amelyet négy évvel később, 1852-ben fejezett be, csak az 1860-as években került először a nyilvánosság elé.

tartományi gyűlése lenne és önálló közigazgatási szervei. A szláv szövetségi egység - melyben mindegyik törzs képviselve lenne - saját parlamenttel rendelkezne, amely a közös „szláv” ügyeket rendezné és a központi vezetéssel, valamint a többi nemzettel tartaná a kapcsolatot.²⁶

Magyarhoz hasonlóan a szlovén származású Kavčič is nyelvi és területi határok kombinálásával osztotta volna fel a birodalom nem magyar területeit, igaz ő már 14 területi egységben gondolkodott.²⁷

3.) Az 1860-as évek első felének szlovén politikai programjai

Az első szlovén politikai programok a Habsburg Birodalom átalakítására a forradalmi 1848-as évben keletkeztek. E programok a birodalom népeinek egyenjogúságát és a szlovének egy politikai-adminisztratív egységbe való egyesítését követelték, az úgy. Egyesült Szlovéniát. Az abszolutizmus bukása, valamint az októberi diploma és a februári pátens megjelenése után újra megjelentek a fentiekben említett követelések a szlovének részéről. Schmerlingnek, a birodalmi kormányfőnek 1861 tavaszán 19.300 aláírással ellátott emlékiratokat adtak át, amelyben követelték a szlovének által lakott tartományokban a népi iskolák nemzetiségi alapon való létesítését, valamint a közép- és felső iskolákban a szlovén a német és az olasz nyelvek egyenjogúságát. Továbbá kifejezték annak igényét, hogy a hatalom a néppel azon a nyelven érintkezzen hivatalos ügyekben, amelyen az emberek akarnak és beszélnek. A szöveg végén megjelenik az Egyesült Szlovénia igénye is azáltal, hogy az emlékirat megjegyzi, az iskolákban és a hivatalokban könnyebb lenne a nyelvi egység elérése, ha a szlovének által lakta területeket egy politikai egységbe egyesítenék. Schmerling azonban válasza sem méltatta a szlovének követeléseit.²⁸

A „Schmerlingi provizórium” bukása, valamint a februári pátens 1865. szeptember 25-i visszavonása után a szlovén politikai életben ismét újraéledtek a Habsburg Birodalom átalakítását és ezen belül a szlovének helyzetét tárgyaló politikai programok. Ezen programok közös vonása volt, hogy a korábbi Egyesült Szlovénia programtól eltérően, amely a nemzeti elven alapult, az új programok a történelmi elvire épültek. A történelmi elvre épülő politikai programok 1865-ben és 1866-ban kerültek előtérbe, amire elsősorban külső tényezők hatottak. A „Schmerlingi provizórium” bukása és Belcredi kormányzása, de még inkább az 1865 szeptemberében megjelent Császári Manifesztum a történelmi elvre épülő koncepciókat „viszi” időlegesen sikerre. De ezt segítette elő az a tény is, hogy a Monarchia föderatív átalakításának más hívei, akikre a

²⁶ Vasilij Melik, Nacionalni programi Matije Majarja – Ziljskega. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 63. o.

²⁷ Romsics Ignác, Nemzet, nemzetiség, állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és a 20. században. Budapest 1998, 122. o.

²⁸ Janko Prunk, Slovenski narodni vzpon. Ljubljana 1992, 74. o.

szlovének támaszkodhattak volna - csehek, lengyelek és a horvátok - a történelmi elv alapján álltak, nem beszélve az uralkodó körökről.

A történelmi elvre hivatkozó szlovén tervezetek közül, amelyek a történelem folyamán kialakult tartományokat, ill. adminisztratív egységeket vették volna figyelembe, első helyen a „Belső-Ausztria” tartomány-csoporttal számoló programokat kell megemlíteni. E tervezetek a szlovének által is lakott tartományokat - Stájerországot, Krajnát, Karintiát és Tengermelléket - vonták volna egy politikai egységbe, „Belső-Ausztriába”, természetesen a Monarchián belül. Az 1860-as évek elején a „Belső-Ausztria” területi egységgel számoló programot a karintiai származású konzervatív katolikus politikus, Andrej Einspieler támogatta elsősorban. Einspieler a Monarchiát a királyságok és a tartományok autonómiája, valamint a nemzetiségek és a nyelvek egyenjogúsága alapján szerette volna átszervezni. Nézeteit elsősorban az általa kiadott „Stimmen in Innerösterreich”²⁹ című lapban jelentette meg. A „Belső-Ausztriával” számoló koncepció legszélesebb támogatást azzal nyerte el, hogy az 1865. szeptember 25-én Mariborban összegyűlt stájerországi, krajnai és karintiai szlovén hazafiak magukévá tették. A tervezet, amely kiadásának helyszíne alapján a maribori program elnevezést kapta, Szilágyi Imre találó szavaival élve „középkori tartományi rendszer kívánta kissé korszerűsíteni”³⁰. A Monarchiát kilenc tartomány-csoportra osztották volna fel, amelyek közül ez egyiket a szlovénok által lakott tartományokat (Stájerország, Krajna, Karintia és Tengermellék) is magában foglaló „Belső-Ausztria” tartomány-csoport képezett volna. A „Belső-Ausztria” tartomány-csoport saját gyűléssel rendelkezett volna, közigazgatási egységei pedig magyar példa alapján megyékre és járásokra tagolódtak volna. A megyék a korábbi kerületek nagyságára méretezték volna, lehetőleg az etnikai határok figyelembe vételével. Ugyancsak az etnikai határokat vették volna figyelembe a választási körzetek kialakításában, a nemzetiségileg vegyesen lakott tartományokban azonban nemzetiségi kúriákat hoztak volna létre. A „Belső-Ausztria” tartomány-csoporton belül nemzetiségi ügyekkel közös nemzetiségi gyűlések foglalkoztak volna, amelyekbe az azonos nemzetiségűek az összes tartományból delegáltak volna képviselőket.³¹

A maribori programot sem a németek, sem a szlovének szláv szövetségesei nem támogatták, emellett a nemzeti elvet előnyben részesítő szlovének tetszését sem nyerte el, mivel a szlovének e tartomány-csoporton belül nem képeztek volna többséget.³² A másik szlovén koncepció, amely a történelmi elvre hivatkozott Krajnát, Karintiát és Tengermelléket szerette volna egyesíteni az Illír

²⁹ A „Stimmen in Innerösterreich” című lap 1861 és 1863 között jelent meg.

³⁰ Sokcsevits Dénes - Szilágyi Imre - Szilágyi Károly: Déli szomszédaink története. Bereményi Könyvkiadó. 202. o.

³¹ Vasilij Melik, Slovenska politika ob začetku dualizma. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 292-293. o.

³² A tartomány-csoport lakosságának 43%-át tették volna ki a szlovének.

Királyságban.³³ Ez a koncepció viszont nem volt túlságosan népszerű a szlovének között, mivel a stájerországi szlovéneket kihagyta.

A történelmi és a nemzeti elv egyfajta egyvelegét képezte viszont a már többször idézett Matija Majar a Monarchia átalakítását megcélzó újabb tervezete. A luzsicei Bautzenban megjelenő Slavisches Centralblatt három decemberi számában (1865 december 9-én, 16-án és 23-án) közölte Majar az elképzeléseit a Monarchia átszervezéséről. A tervezete magába foglalta az „Illír koncepció” tartományait - Krajnát, Karintiát és Tengermelléket -, míg a „Belső-Ausztria” koncepcióból csak Stájerország szlovének lakta részét vonta volna egy politikai egységbe, melynek az Illíria nevet adta. A tartományokban - a vallásilag vegyesen lakta tartományok felekezeti felosztáshoz hasonlóan - a községek, járások és kerületek nemzetiségi alapon lettek volna felosztva. A tartományi gyűlések a politikai ügyekben lettek volna kompetensek, míg a nemzetiséggel kapcsolatos ügyek a nemzetiségi kúriák hatáskörébe tartoztak volna.³⁴

Az „Illíria” koncepció az elkövetkező néhány évben még előbukkan úgy a szlovén, mint az osztrák politikai körökben. A szlovének körében - és természetesen az egész Monarchiában - merőben új szituációt teremtett az 1866-ban kirobbant porosz-osztrák háború és a Königrätznél bekövetkezett osztrák vereség. Luka Svetec, a kor egyik jeles szlovén politikusa a porosz-osztrák háborút követően a következőket írta: „*Solferinónál és Sadovánál az ágyúk szétrombolták a történelmi elvet, szétdúlták a történelmi határokat.*”³⁵ Az új helyzet által a szlovén politikai életben és a politikai programokban beállt változások bemutatása azonban már egy másik lapra tartozik.

Felhasznált irodalom

Vasilij Melik, Slovenska politika ob začetku dualizma. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002,

Vasilij Melik, Leto 1848 v slovenski zgodovini. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002

Vasilij Melik, Nastanek in zgodovinska usoda programa Zedinjene Slovenije. In: Vasilij Melik, Slovenci 1848-1918. Maribor 2002

Vasilij Melik, Nacionalni programi Matije Majarja – Ziljskega. In: Vasilij Melik: Slovenci 1848-1918. Maribor 2002,

Janko Prunk, Slovenski narodni programi. Ljubljana 1986,

³³ Hivatkozási elvként a napóleoni háborúk alatt létrehozott Illír Tartományok szerepeltek, amelynek szerves részét a Tengermellék és Krajna képezte, Karintia viszont csak részben tartozott az említett tartományhoz.

³⁴ Vasilij Melik, Nacionalni programi Matije Majarja – Ziljskega. In: Vasilij Melik: Slovenci 1848-1918. Maribor 2002, 64. o.

³⁵ Janko Prunk, Slovenski narodni vzpon. Ljubljana 1992, 78. o.

Janko Prunk, Slovenski narodni vzpon. Ljubljana 1992,

Romsics Ignác, Nemzet, nemzetiség, állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és a 20. században. Budapest 1998,

Sokcsevits Dénes - Szilágyi Imre - Szilágyi Károly: Déli szomszédaink története. Bereményi Könyvkiadó,

Jera Vodušek Starič, Program Zedinjene Slovenije. In: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana 1985, XXV/1 sz.